

บทความวิชาการ

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่ง
เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 44/1 ศึกษากรณีเปรียบเทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554
กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่)

Those Having Right to Submit the Petition for Claiming
Compensation from Defendant in Civil Cases in Connection
with An Offence according to the Criminal Procedure Code,
Section 44/1: Case Study of Comparison between Supreme
Court Decision No. 5419/2554 and Supreme Court Decision
No. 5400/2560 (Plenary Session)

สมชาย บุญคงมาก¹

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 272 หมู่ 9 ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100.

E-mail: samachay.boo@gmail.com

Somchay Boonkongmak²

Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University, 272 Moo 9, Khun Thale
Subdistrict, Suratthani Mueang District, Surat Thani Province 84100.

E-mail: samachay.boo@gmail.com

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย บุญคงมาก อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี และผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

² Assistant Professor Somchay Boonkongmak Lecturer in Law, Faculty of Law,
Suratthani Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ได้ศึกษาเปรียบเทียบคำพิพากษาศาลฎีกา กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งโดยทั่วไปบุคคลดังกล่าว จะต้องเป็นผู้เสียหายเท่านั้น แต่เกิดปัญหาว่า ผู้เสียหายที่มีส่วนกระทำความผิดในเหตุที่เกิดขึ้น ควรจะมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากคู่กรณีอีกฝ่ายในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้หรือไม่

เมื่อศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554 จึงพบว่า บุคคลที่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน จะต้องเป็นผู้เสียหายที่ไม่มีส่วนกระทำความผิดในเหตุการณ์นั้น ต่อมาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) มีคำวินิจฉัยว่า ถึงแม้ผู้เสียหายจะเป็นบุคคลผู้มีส่วนกระทำความผิดในเหตุที่เกิดขึ้น ก็มีสิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกานี้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่กำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงเป็นคุณแก่ผู้เสียหายที่ไม่ต้องนำคดีไปฟ้องศาลเป็นคดีแพ่ง เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอีกครั้ง

ผู้เขียนเห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) แต่คำพิพากษาของศาลย่อมไม่ใช่กฎหมาย ต่อไปอาจมีการตัดสินคดีเป็นอย่างอื่นได้ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดว่า “ให้ผู้เสียหายและผู้เสียหายซึ่งมีส่วนร่วมกระทำความผิดหรือมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์” เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายต่อไป

คำสำคัญ: ผู้เสียหาย, ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอเรียกค่าสินไหมทดแทน, คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา, คำพิพากษาศาลฎีกา

Abstract

This article undertakes the comparative research on supreme court decisions concerning those who have right to submit the court petition for claiming compensation from defendant in civil cases in connection with an offence shall be a victim merely. The case brings problem about should a victim participating in an offence has right to claim compensation from other party in a case public prosecutor being a plaintiff.

According to the study, the Supreme Court Decision No. 5419/2554 was announced that those having right to claim compensation shall be a victim who does not participate in mentioned offence. Later, the Supreme Court Decision No. 5400/2560 (Plenary Session) argued that even a victim was an accomplice in an offence, he/she shall have right to claim compensation. The latter Supreme Court Decision obeys the spirit of the Criminal Procedure Code, Section 44/1 which determines that a victim in a criminal case shall have right to submit the petition for claiming compensation from an accused in a case public prosecutor being a plaintiff which benefits the victim so that he/she is not required to bring a case to the civil court for claiming compensation.

The author agrees with Supreme Court Decision No. 5400/2560 (Plenary Session) but the decision is not the law, so a decision could be made with other solution. The Criminal Procedure Code should be amended and determined that “victim and victim participating in an offence or committing an offence shall have right to submit the petition for claiming compensation from an accused in a case public prosecutor being a plaintiff” for efficiency in law enforcement.

Keyword: Victim, Those Having Right to Submit the Petition for Compensation, Civil Cases in Connection with An Offence, Supreme Court Decision

ความนำ

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลผู้กระทำความผิดอาญา และผลจากการกระทำ ทำให้บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบในทางแพ่งด้วย ต่อมาเมื่อพนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องบุคคลนั้นเป็นจำเลยต่อศาลเป็นคดีอาญา กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 44/1³ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยผู้เสียหายในกรณีดังกล่าวหมายถึง ผู้เสียหายที่ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554 ซึ่งได้เป็นบรรทัดฐานตลอดมา ดังนั้น เมื่อศาลฎีกา

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่ง จะมีคำขอประการอื่นที่มีโทษค่าชดใช้บังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้”

ได้วางแนวไว้อย่างนี้ ทำให้ผู้เสียหายอีกประเภทหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ในเหตุการณ์นั้น ไม่สามารถยื่นคำร้องขอเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้ เนื่องจาก ศาลฎีกาเห็นว่า ผู้เสียหายประเภทนี้มีส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วย จึงไม่ควรได้รับการ ค้ำครองทางกฎหมาย ทำให้ผู้เสียหายประเภทดังกล่าวจำเป็นต้องไปฟ้องจำเลยต่อศาลขอให้ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งต่างหาก และเกิดปัญหาตามมา เช่น ต้องเสียค่าตอบแทน หมายความ เสียค่าธรรมเนียมศาล ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี บางคดีค่าสินไหม ทดแทนที่จะได้รับจากผู้กระทำความผิดไม่คุ้มค่ากับตอบแทนหมายความ เป็นต้น

ต่อมาศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) วางแนว ใหม่โดยตีความคำว่า ผู้เสียหาย หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย ทำให้ผู้เสียหายตามนัยดังกล่าวมีโอกาสได้รับสิทธิยื่นคำร้องขอเรียกค่าสินไหมทดแทน ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยในคดีอาญา จึงทำให้เกิดสิทธิ เช่นเดียวกันกับผู้เสียหายที่ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

ด้วยเหตุที่ผู้เขียนหยิบยกขึ้นมากล่าวเปรียบเทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมา นี้เนื่องจากมีปัญหาว่า การวินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” มีความแตกต่างกัน ทำให้การคุ้มครองของกฎหมายมีความแตกต่างไปด้วย ผู้เขียนจึง มุ่งศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554 กับคำพิพากษา ศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) ว่ามีผลตีผลเสียต่อผู้เสียหายประการใด และแนว ทางใดตีความคุ้มครองผู้เสียหายได้ดียิ่งกว่า ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธี พิพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 เป็นไปตามเจตนารมณ์และคุ้มครองผู้เสียหายได้อย่าง แท้จริง

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะศึกษาถึงเจตนารมณ์ของการใช้สิทธิเรียกร้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น ผู้เขียนขอหยิบยกเอาการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายในทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 มากล่าวพอสังเขป เพื่อให้เห็นถึง

เจตนาารมณ์ของกฎหมายและให้เห็นถึงการสอดคล้องสัมพันธ์กันในการใช้สิทธิเรียกร้อง
จำเลยให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังต่อไปนี้

ผู้เสียหายในคดีแพ่งและการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ในคดีแพ่งศาลมีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีที่มีการเสนอคำฟ้องต่อศาล เพื่อขอให้
รับรอง คู่คุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิของบุคคลในทางแพ่งที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่
ซึ่งเป็นคดีมีข้อพิพาท และมีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีที่เสนอเป็นคำร้องขอต่อศาลเพื่อการใช้
สิทธิหรือหน้าที่ เพราะมีความจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล ซึ่งเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท⁴ ดังนั้น
คดีแพ่งจึงมีทั้งคดีมีข้อพิพาทและคดีไม่มีข้อพิพาท ซึ่งผู้ที่มาฟ้องเป็นคดีแพ่งจะต้องเป็น
ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือใช้สิทธิทางศาล⁵ ที่เรียกว่า ผู้เสียหายในทางแพ่ง

อนึ่ง ผู้เสียหายในทางแพ่ง แม้ว่ามีส่วนร่วมในการกระทำความผิดก็ยังมีฐานะ
เป็นผู้เสียหาย ซึ่งโดยนัยนี้ได้สอดคล้องกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผู้เขียนได้นำมาศึกษา⁶

⁴ ไพโรจน์ วายุภาพ, *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), 2560), 6-7.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น
เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้น
ขอที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวล
กฎหมายนี้”

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า “กรณีผู้เสียหายซึ่งมีส่วนร่วม
กระทำความผิดหรือมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยตามความหมาย
ที่กล่าวมาแล้ว ได้วินิจฉัยให้มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทน และเมื่อผู้เสียหาย
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตามคำพิพากษาของศาลฎีกาคดีนี้วินิจฉัย
ให้หมายรวมถึงผู้เสียหายทางแพ่งด้วย ดังนั้น เมื่อผู้เสียหายซึ่งมีส่วนร่วมกระทำความผิดหรือมีส่วน
ก่อให้เกิดการกระทำความผิด สามารถใช้สิทธิเรียกร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ทำให้เกิด
ความเป็นธรรม และเกิดความรวดเร็วในการใช้สิทธิเรียกร้องยิ่งขึ้น ต่อมาการที่จะวินิจฉัยว่า จะกำหนด

เพียงแต่สภาพบังคับในคดีแพ่งไม่มีโทษทางอาญาเหมือนสภาพบังคับในคดีอาญา แต่สภาพบังคับในคดีแพ่งเป็นเรื่องการขอให้จำเลยบังคับตามสัญญา หรือขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน⁷ ในส่วนของค่าสินไหมทดแทนนั้น เมื่อมีการทำละเมิดผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกทำละเมิดได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสียหาย ต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน⁸ ส่วนค่าสินไหมทดแทนจะเท่าใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งค่าสินไหมทดแทนนั้นรวมทั้งการคืนทรัพย์สิน และค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อขึ้นด้วย⁹ การที่กฎหมายบัญญัติว่า การใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด เป็นการให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน¹⁰ ซึ่งการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิด ศาลอาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่พึง

ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายได้เพียงใดนั้น ต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 อีกส่วนหนึ่งต่อไป”

⁷ ค่าสินไหมทดแทน คือ การชดใช้ความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิด โดยการคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายได้เสียหายได้ไปหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น ในเมื่อไม่อาจคืนทรัพย์สินได้ รวมทั้งค่าเสียหายอย่างใด ๆ เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม หรือใกล้เคียงกับฐานะเดิมเท่านี้ สามารถจะทำได้. อ้างถึงใน คัดดี สองงชาติ, *คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบโดยละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539*, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ, 2551), 181.

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420.

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 บัญญัติว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่ การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อขึ้นด้วย”

¹⁰ เพิ่ง เพิ่งนิติ, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด*, พิมพ์ครั้งที่ 8 [แก้ไขและเพิ่มเติม], (กรุงเทพฯ: จีระชการพิมพ์, 2550), 260.

ชำระแก่ผู้เสียหายน้อยลงได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 442¹¹ ประกอบ มาตรา 223¹² ถือว่าเป็นการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายของศาล

กล่าวโดยสรุป การที่บุคคลใดจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่ง บุคคลนั้นต้องได้รับความเสียหาย แม้ว่าจะมีส่วนในการกระทำความผิดในเหตุที่เกิดขึ้น ก็ยังมีฐานะเป็นผู้เสียหาย ดังคำพิพากษาศาลฎีกาคดีหนึ่งที่วินิจฉัยว่า กรณีจำเลยและผู้ตาย ต่างประมาทด้วยกัน ฝ่ายไหนจะรับผิดชอบเพียงใดนั้น ต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์ด้วยความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงใด เมื่อปรากฏว่า โจทก์ เป็นฝ่ายเสียหายมากกว่าแต่ประมาทน้อยกว่า จำเลยเสียหายน้อยกว่าแต่ประมาทมากกว่า เห็นควรแบ่งค่าเสียหายทั้งหมดออกเป็น 3 ส่วน ให้จำเลยรับผิดชอบ 2 ใน 3 ส่วน¹³

จึงเห็นได้ว่า คดีนี้โจทก์ก็มีส่วนร่วมกระทำความผิด ขับรถด้วยความประมาทเช่นกัน เพียงแต่ประมาทน้อยกว่าจำเลย จึงมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้

ความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้อง ซึ่งมีมูลฐานมาจากการกระทำความผิดทางอาญา¹⁴ โดยผู้กระทำจะมีความผิดทางอาญา

¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายได้เกิดขึ้น เพราะความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้ต้องเสียหายประกอบด้วยไซร์ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

¹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าฝ่ายผู้เสียหายได้มีส่วนทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายด้วยไซร์ ท่านว่าหนั้นอันจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาท ข้อสำคัญ ก็คือว่า ความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร”

¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1666/2514.

¹⁴ ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 1-156) เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร, 2555), 657.

ต้องได้รับโทษทางอาญา นอกจากนี้ ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในทางแพ่งในมูลละเมิดจากการกระทำดังกล่าวอีกด้วย โดยมูลคดีแพ่งที่จะฟ้องนั้นต้องอาศัยการกระทำในทางอาญาที่กำลังฟ้องจำเลยอยู่¹⁵ หรือยังมีได้ฟ้องคดีอาญาก็ได้ และผู้กระทำต้องคืนทรัพย์หรือชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

อนึ่ง ผู้เสียหายสามารถฟ้องให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในทางแพ่งต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา หรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง หรือต่อศาลที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ก็ได้¹⁶ ส่วนบรรดาคดีที่เกิดขึ้นเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น ได้แก่คดีดังต่อไปนี้ คดีลักทรัพย์ คดีชิงทรัพย์ คดีชิงทรัพย์ คดีปล้นทรัพย์ คดีโจรสลัด คดีกรรโชกทรัพย์ คดีฉ้อโกง คดียักยอก คดีรับของโจร คดีฆ่าผู้อื่น คดีทำร้ายร่างกาย¹⁷ นอกจากนี้ อัยการจะฟ้องเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไม่ได้ คงต้องฟ้องเป็นคดีอาญาโดยลำพังเพียงประการเดียวเท่านั้น

ต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พุทธศักราช 2548 ได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนื่องกันไป เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็วและยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินการคดีดังกล่าวด้วย เพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย

¹⁵ หยุต แสงอุทัย, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา*, (กรุงเทพฯ: แม่บ้านการเรือน, 2507), 456.

¹⁶ ณรงค์ ไจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), 170.

¹⁷ จุลสิงห์ วสันตสิงห์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 (มาตรา 1 – มาตรา 119) พร้อมตัวอย่างคำถาม – คำตอบ จนถึงปี พ.ศ. 2552*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2559), 278.

โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งผู้เขียนจะได้ อธิบายพอสังเขป เพื่อความเข้าใจดังต่อไปนี้

การเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1

ในการเรียกค่าสินไหมทดแทนคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญานั้น ผู้เสียหาย สามารถเรียกทรัพย์สินหรือราคาหรือค่าสินไหมทดแทนได้ โดยอาศัยช่องทางดังนี้ กล่าวคือ ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งด้วยตนเอง¹⁸ หรือพนักงานอัยการ ฟ้องเป็นคดีอาญาแล้วเรียกให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนผู้เสียหาย¹⁹ หรือ พนักงานอัยการฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาแล้วผู้เสียหายยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหม ทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย²⁰

กรณี ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งด้วยตนเอง การเรียกค่าสินไหม ทดแทนวิธีนี้ ผู้เสียหายต้องเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยเพื่อให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหม ด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้เสียหายจึงมีหน้าที่ต้องหาทนายความเพื่อสู้คดีด้วยตนเอง ตลอด จนรับผิดชอบในค่าตอบแทนทนายความและต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลเอง ทำให้เกิดความ ยากลำบากต่อผู้เสียหาย

ส่วนกรณี พนักงานอัยการฟ้องเป็นคดีอาญาแล้วเรียกให้จำเลยคืนทรัพย์สิน หรือใช้ราคาแทนผู้เสียหาย ในความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สิน

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 และมาตรา 172.

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สิน หรือ ราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำความผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือ ราคาแทนผู้เสียหายด้วย”

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1.

หรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้พนักงานอัยการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายได้ การเรียกทรัพย์สินหรือราคาของพนักงานอัยการแทนผู้เสียหายในลักษณะนี้ เป็นผลดีต่อผู้เสียหาย กล่าวคือ ผู้เสียหายไม่ต้องไปฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งอีกต่างหาก โดยกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาได้เลย สามารถช่วยให้ผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าตอบแทนทนายความและผู้เสียหายได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

อย่างไรก็ตาม ในอดีต การเรียกค่าสินไหมทดแทนตามที่กล่าวมานี้ ยังมีข้อจำกัดอยู่มากเพราะพนักงานอัยการมีอำนาจเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายได้เฉพาะความผิด 9 ฐานดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วเท่านั้น ส่วนความผิดฐานอื่น ๆ ที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายพนักงานอัยการไม่มีอำนาจเรียกแทนผู้เสียหาย ประกอบกับในส่วนดอกเบี้ยพนักงานอัยการก็ไม่สามารถเรียกได้เช่นเดียวกัน ทำให้ผู้เสียหายต้องนำความเสียหายในส่วนดังกล่าวไปฟ้องเป็นคดีแพ่งด้วยตนเอง และต้องเสียค่าตอบแทนทนายความ และค่าธรรมเนียมศาล เกิดความไม่สะดวกต่อผู้เสียหาย เป็นภาระแก่ผู้เสียหายอยู่พอควร

ต่อมา ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งถือว่า ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิได้อย่างกว้างขวางมิใช่เพียงแต่การเรียกร้องเฉพาะความผิด 9 ฐานอีกต่อไป ด้วยเหตุนี้ ผู้เสียหายจึงเป็นบุคคลที่กฎหมายให้ความสำคัญ และคุ้มครอง เพื่อเป็นการทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม หรือเพียงพอต่อความเสียหายให้มากที่สุด ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอกล่าวอธิบายถึง คำว่า ผู้เสียหาย ดังต่อไปนี้

นิยามคำว่า “ผู้เสียหาย”

กรณีคดีอาญานั้น ผู้เสียหายมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายมีอำนาจร้องทุกข์ ฟ้อง เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้อง

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ยอมความในความผิดต่อส่วนตัว อุทธรณ์ ฎีกา และยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน จากผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้น ผู้เสียหายจึงเป็นบุคคลที่ต้องเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรม นับแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการพิจารณาคดี เมื่อเป็นเช่นนี้ คำว่า “ผู้เสียหาย” จึงได้ถูกกำหนด ความหมายของคำดังกล่าวขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความหมายที่เกิดจากบทบัญญัติ ของกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

1) “ผู้เสียหาย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดความหมายคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใด ฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ เช่น สามีฟ้องคดีอาญาแทนภริยา, ผู้แทนโดยชอบธรรมจัดการแทนผู้เยาว์, ผู้อนุบาลจัดการแทนผู้ไร้ความสามารถ เป็นต้น²¹ จากกรณีตัวอย่างที่ผู้เขียนได้หยิบยกความหมายของผู้เสียหายที่กล่าวมานี้ ทำให้นักกฎหมาย ได้แบ่งประเภทผู้เสียหาย ได้ 2 ประเภท ได้แก่ ผู้เสียหายที่แท้จริงกับผู้มีอำนาจจัดการแทน ผู้เสียหายที่แท้จริง²²

2) ผู้เสียหายโดยนิตินัย

คำว่า “ผู้เสียหายโดยนิตินัย” ไม่มีกฎหมายบัญญัติเอาไว้ แต่คำนี้ปรากฏใน คำพิพากษาศาลฎีกา โดยศาลฎีกาวางแนวไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นผู้เสียหายตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้จะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย กล่าวคือ ต้องไม่มีส่วน ร่วมในการกระทำความผิด ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้ตัดสินมาแล้วในอดีตอยู่

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4), มาตรา 4 และมาตรา 5.

²² เกียรติชจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดี ในชั้นตอนก่อนพิจารณา, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: จีระวิชาการพิมพ์, 2550), 75.

หลายคดี เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4005/2551, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1335/2552, และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5612/2556 เป็นต้น²³

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4005/2551 ตัดสินว่า “การที่จำเลยหลอกลวงโจทก์ร่วมโดยกล่าวเท็จชักชวนโจทก์ร่วมให้นำเงินไปซื้อเบียร์เลี้ยงทหารล่วงหน้า ทยอยละ 2,000 บาท จากยอดเบียร์เลี้ยงทหารที่สามารถเบิกจ่ายได้จริงทยอยละ 2,600 บาท ซึ่งความจริงจำเลยไม่สามารถนำเงินไปซื้อเบียร์เลี้ยงทหาร และมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเบิกจ่ายเบียร์เลี้ยงแต่อย่างใด เป็นเหตุให้โจทก์ร่วมหลงเชื่อตกลงซื้อเบียร์เลี้ยงทหารรวม 118 ราย และมอบเงินรวม 236,000 บาท ให้แก่จำเลยไป การกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานฉ้อโกงตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 เมื่อไม่ปรากฏว่ามีข้อห้ามการซื้อขายเบียร์เลี้ยงทหาร ดังนั้น การซื้อขายเบียร์เลี้ยงทหารที่จำเลยหลอกลวงโจทก์ร่วมจึงไม่ใช่กิจการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามแต่เป็นเพียงข้ออ้างของจำเลยเพื่อจูงใจให้โจทก์ร่วมหลงเชื่อและยินยอมมอบเงินให้จำเลย ซึ่งโจทก์ร่วมได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลย โจทก์ร่วมจึงเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย การกระทำความผิดของจำเลยไม่สุจริตมุ่งเอาประโยชน์ในทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นเงินจำนวนมาก โดยจำเลยไม่ได้กระทำการใดที่แสดงว่าสำนึกผิดและมีเหตุอันควรปราณี แม้จำเลยจะไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนและมีภาระต้องเลี้ยงดูครอบครัวก็ไม่มีเหตุสมควรขอการลงโทษจำคุก”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1335/2552 ตัดสินว่า “จำเลยทั้งสามกับพวกมิได้มีเจตนาที่จะเล่นการพนันเอาทรัพย์สินกัน แต่เป็นแผนการ หรือกลอุบายอย่างหนึ่งที่จำเลยทั้งสามสร้างเรื่องขึ้นมา เพื่อจะหลอกลวงเอาเงินจากโจทก์ร่วม ทั้งโจทก์ร่วมมิได้มีเจตนาที่จะไปร่วมเล่นการพนันกับจำเลยทั้งสามมาแต่ต้น การที่โจทก์ร่วมมอบเงินให้จำเลยที่ 2 และที่ 3 กับพวกเพื่อเข้าหุ้เล่นการพนันดังกล่าวเป็นการตกลงพรางที่วางกับดักเอาไว้ ถือไม่ได้ว่าโจทก์ร่วมเข้าร่วมเล่นการพนันกับจำเลยทั้งสามโดยไม่ได้รับอนุญาต อันจะเป็นการร่วมกับจำเลยทั้งสามกระทำความผิดฐานฉ้อโกง โจทก์ร่วมจึงเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยในความผิดฐานฉ้อโกงเงินของโจทก์ร่วม”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5612/2556 ตัดสินว่า “โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสองในความผิดฐานร่วมกันฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341, 83 โดยโจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยทั้งสองกับพวกร่วมกันหลอกลวงผู้เสียหาย ให้ผู้เสียหายนำเงินมาร่วมลงทุนกับจำเลยที่ 1 และพวกเล่นการพนันเพื่อเอาเงินจากจำเลยที่ 2 ซึ่งมีเงินเป็นจำนวนมาก ผู้เสียหายถูกหลอกลวงนำเงิน 3,000,000 บาท มาร่วมลงทุนเล่นการพนันโดยจำเลยทั้งสองกับพวกมิได้มีเจตนาที่จะเล่นการพนันเอาทรัพย์สินกัน แต่การพนันเป็นเพียงแผนการที่จำเลยทั้งสองกับพวกร่วมกันสร้างขึ้นมา เพื่อหลอกลวงเอาเงินของผู้เสียหายให้แนบเนียน ทั้งผู้เสียหายก็ไม่มีเจตนาที่จะร่วมเล่นการพนันกับพวกจำเลยทั้งสองมาตั้งแต่ต้น

นอกจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ให้ความหมายคำว่า ผู้เสียหาย แล้ว นักวิชาการด้านกฎหมายได้กำหนดความหมายคำว่า ผู้เสียหายโดยนิตินัย หมายถึง ผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด²⁴ นอกจากนั้น ความเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย จะต้องประกอบด้วยหลัก 2 ประการ คือ เป็นผู้ได้รับความเสียหายและไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย

ดังนั้น หากผู้ใดเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด แม้จะได้รับความเสียหายผู้นั้นก็ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย ไม่มีอำนาจร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัว ไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ไม่มีอำนาจเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ ไม่มีอำนาจอุทธรณ์ ไม่มีอำนาจฎีกา ดังนั้น ผู้เสียหายโดยนิตินัย ที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งได้กล่าวมานี้ จึงเป็นผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นหลักสำคัญ ๆ อยู่หลายประการ

“ผู้เสียหาย” เปรียบเทียบตามคำพิพากษาศาลฎีกา

ผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 นั้น ที่ผ่านมาศาลฎีกาตีความว่าผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ต่อมาเมื่อศาลฎีกาตีความว่า ผู้เสียหายให้รวมถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย จึงเกิดปัญหาขึ้นว่านักกฎหมายหรือประชาชนทั่วไปควรจะยึดถือแนวคำพิพากษาใดเป็นบรรทัดฐานที่จะเกิดเป็นคุณแก่ผู้เสียหายยิ่งกว่ากัน ดังนั้น ผู้เขียนจึงนำคำพิพากษาศาลฎีกาอันเป็นที่มาของการศึกษาบทความในครั้งนี้อย่างวิเคราะห์เปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้

การที่ผู้เสียหายมอบเงินให้แก่งจำเลยทั้งสองกับพวกเพื่อเล่นการพนันดังกล่าว เป็นการตกหลุมพรางที่วางไว้ ถือไม่ได้ว่า ผู้เสียหายเข้าร่วมเล่นการพนันกับพวกจำเลยทั้งสอง ทั้งถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดฐานฉ้อโกง จึงถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายร่วมเล่นการพนันกับจำเลยทั้งสองโดยไม่ได้รับอนุญาต อันจะเป็นการร่วมกับจำเลยทั้งสองกระทำความผิด ผู้เสียหายจึงเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยมีอำนาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในความผิดฐานร่วมกันฉ้อโกงและพนักงานอัยการโจทก์มีอำนาจฟ้องคดีนี้ได้”

²⁴ คณิต ญ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546), 89.

1) ผู้เสียหายตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554 คดีนี้โจทก์ฟ้องว่า “จำเลยทั้งสองต่าง ขับรถจักรยานยนต์ด้วยความประมาท จำเลยที่ 2 จึงมีส่วนในการกระทำความผิดทางอาญาด้วย ดังนั้น ตามคำฟ้องของโจทก์ถือว่าจำเลยที่ 2 มิใช่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ดังนั้น ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะต้องพิจารณาตามที่กฎหมาย กำหนดไว้และข้อเท็จจริงในขณะที่ยื่นคำร้องว่าเป็นผู้เสียหายหรือไม่ เมื่อบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ผู้เสียหายเท่านั้นที่ยื่นคำร้องได้ และขณะยื่นคำร้องจำเลยที่ 2 ไม่ใช่ผู้เสียหาย จำเลยที่ 2 จึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยที่ 1 ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามบทบัญญัติดังกล่าว”

เมื่อคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีนี้ วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 2 ขับรถด้วยความประมาท จำเลยที่ 2 จึงมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย ตามที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น จึงทำให้ผู้เสียหายไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยที่ 1 ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีนี้เห็นได้ว่า ผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 44/1 ได้นั้น ต้องหมายถึง ผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือที่เรียกว่า “ผู้เสียหายโดยนิตินัย” ซึ่งการที่ศาลฎีกาตีความดังกล่าว ส่งผลให้ผู้เสียหายที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการฟ้อง ทำให้ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายอีกส่วนหนึ่ง จากการกระทำความผิดของจำเลยจำต้องไปดำเนินคดีส่วนตัว เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการเรียกค่าสินไหมทดแทน ต้องเสียค่าตอบแทนทนายความในการฟ้องคดี เป็นการเพิ่มภาระแก่ผู้เสียหายประเภทดังกล่าวอย่างยิ่ง

ดังนั้น การที่ศาลฎีกาในคดีนี้ได้ตีความเอาไว้ ผู้เขียนเห็นว่า ยังไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่กำหนดให้การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไป

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง²⁵ โดยบทบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้ผู้เสียหายที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิมีอำนาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยได้²⁶ กรณีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หากผู้เสียหายเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ไม่ว่าจะผู้เสียหายนั้นจะมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วยหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อให้การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเสร็จสิ้นโดยเร็ว และทำให้ผู้เสียหายได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ลดภาระแก่ผู้เสียหายที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด เพราะถึงอย่างไรก็ตาม กฎหมายก็เปิดช่องให้ผู้เสียหายนำคดีดังกล่าวไปฟ้องเป็นคดีแพ่ง เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยอยู่ดี ดังนั้น แนวทางในการพิพากษาคดีในลักษณะดังกล่าวย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ผู้เสียหายแม้แต่อย่างใด การตีความของศาลฎีกาในคดีนี้ จึงไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1²⁷

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้”

²⁷ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พุทธศักราช 2548 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิด

2) ผู้เสียหายตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) ได้พิพากษาว่า ผู้เสียหาย ซึ่งมีส่วนร่วมกระทำความผิด หรือมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ได้ จึงเห็นได้ว่า แนวทางของคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีนี้ ได้มีการขยายความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ให้กว้างขึ้นกว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อที่ผ่านมา

อนึ่ง การที่ศาลจะตัดสินคดีได้นั้นก็ต้องนำเอาบทบัญญัติของกฎหมายมาวินิจฉัยตีความ ซึ่งในคดีนี้ศาลฎีกาได้นำคำว่า ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 มาพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งได้ปรากฏความหมายของ ผู้เสียหาย ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งหมายความว่า เมื่อผู้เสียหายซึ่งมีส่วนร่วมกระทำความผิดหรือมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิด ก็สามารถใช้สิทธิเรียกร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้เช่นกัน ทำให้การตัดสินคดีความ ตามแนวทางลักษณะเช่นนี้ เกิดความเป็นธรรม และเกิดความรวดเร็วในการใช้สิทธิเรียกร้องยิ่งขึ้น ส่วนการที่จะวินิจฉัยว่า จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายได้เพียงใดนั้น ก็จะต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223²⁸ อีกส่วนหนึ่งต่อไป

เกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลย จึงต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งขึ้น ให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนื่องไปได้เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินคดีดังกล่าวเพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

²⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายด้วยไซ้ ท่านว่าหนั้นจะต้องใช้ค่าสินไหม

บทสรุป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กำหนดให้ผู้เสียหาย มีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ซึ่งผู้เสียหายตามมาตราดังกล่าว ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554 ได้ ตีความว่า ผู้เสียหายจะต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงส่งผลให้ผู้มีส่วนร่วมใน การกระทำความผิดไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงาน อัยการเป็นโจทก์ได้ ทำให้ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ของจำเลยจำต้องไปดำเนินคดีส่วนตัว เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง และต้องเสีย ค่าธรรมเนียมศาล ต้องเสียค่าตอบแทนทนายความในการฟ้องคดี เป็นการเพิ่มภาระ แก่ผู้เสียหายที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด การตีความของศาลฎีกาในคดีนี้ จึงไม่เป็นไป ตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 ที่ประสงค์ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภท ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนตัวเป็นไปโดยรวดเร็วและยกเว้น ค่าธรรมเนียมศาลสำหรับการดำเนินคดีเป็นการลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย

ต่อมาศาลฎีกาได้วางแนวคำพิพากษาใหม่ ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) โดยตีความคำว่า ผู้เสียหาย ให้รวมถึงผู้เสียหายที่มีส่วนร่วม ในการกระทำความผิดด้วย ส่งผลให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดมีสิทธิยื่นคำร้อง ขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 ทำให้ผู้เสียหายที่มีส่วนร่วมในการกระทำ ความผิดได้รับการเยียวยาโดยรวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเรียกค่าสินไหมทดแทน จากจำเลย เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายในประเภทดังกล่าวอย่างยิ่ง

ทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากนักน้อยเพียงใดนั้นต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อสำคัญ ก็คือว่า ความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร”

แต่อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลไทยไม่ใช่ตัวบทกฎหมาย ในอนาคต ศาลฎีกาอาจตีความคำว่า ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้เป็นอย่างอื่นได้อีก ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีความชัดเจน ขาดประสิทธิภาพ ไม่มีความน่าเชื่อถือ และไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้มีการบัญญัติถ้อยคำของผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้ชัดเจน โดยบัญญัติว่า “ให้ผู้เสียหายและผู้เสียหายซึ่งมีส่วนร่วมกระทำความผิดหรือมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์” ซึ่งหากมีการบัญญัติถึงตัวผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไว้ ปรากฏชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นนี้แล้ว จะทำให้การบังคับใช้กฎหมาย มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นที่ยอมรับของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมที่สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในการพิจารณาคดีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนพิจารณา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จีรรัชการพิมพ์, 2550.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1666/2514

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4005/2551

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1335/2552

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5612/2556

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่)

จูลสิงห์ วสันตสิงห์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 (มาตรา 1 – มาตรา 119) พร้อมตัวอย่างคำถาม – คำตอบ จนถึงปี พ.ศ. 2552. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2559.

ณรงค์ ไชหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 1-156) เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2555.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เพ็ง เพ็งนิตติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 8 [แก้ไขและเพิ่มเติม] กรุงเทพฯ: จีระวิชาการพิมพ์, 2550.

ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2560.

ศักดิ์ สนองชาติ. คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดโดยละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ, 2551.

หยุด แสงอุทัย. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษากฎีกา. กรุงเทพฯ: แม่บ้านการเรือน, 2507.

Reference

Chulasingh Vasantasingh. *Explanation of the Criminal Procedure Code, Episode 1 (Section 1 - 119) with Sample Questions - Answers until 2009*. 2nd edition. Bangkok: Legal Training Institute of the Thai Bar Association, 2559.

Civil and Commercial Code

Civil Procedure Code

Criminal Procedure Code

Kanit Na Nakhon. *Criminal Procedure Law*. 6th edition. Bangkok: Winyuchon, 2546.

Kiatkhachon Watchanasawat. *Description of the Law on Criminal Proceedings for Prosecution before Consideration*. 3rd edition. Bangkok: Chirarach Printing, 2550.

Narong Jaiham. *Criminal Procedure Law Book 1*. 11th edition. Bangkok: Winyuchon, 2552.

Peng Pengniti. *Explanation of Civil and Commercial Code on Tort*. 8th Edition Rev. ed. Bangkok: Chirarach Printing, 2007.

Phairot Vayuphab. *Explanation of Civil Procedure Legal Procedure, Region 1*. 3rd edition. Bangkok: Phonsiam Printing (Thailand), 2560.

Sak Sanongchat, *Brief explanation of the Civil and Commercial Code on Tort and Liability of the Liability for Wrongful Act of Officials Act B.E. 2539*, 8th edition. Bangkok: Niti Bannakarn Printing Press, 2008.

Supreme Court judgment 1335/2552

Supreme Court judgment 1666/2514

Supreme Court judgment 4005/2551

Supreme Court judgment 5400/2560 (Plenary Session).

Supreme Court judgment 5612/2556

Thanit Kesawaphitak. *Explanation of the Criminal Procedure Code, Region 1-2 (Section 1-156) Book 1*. 11th edition. Bangkok: Krungsiam Publishing, 2555.

Yud Sang-uthai. *Code of Criminal Procedure Code, Study of Supreme Court Decision*. Bangkok: Mae Ban Kanreun, 2507.